

FUSSİLET

﴿٤١﴾ سُورَةُ فُصِّلَتْ

Fussilet sûresi Sûrei secde, Sûrei hâmimissecde, Sûrei mesabîh, ve sûrei Akvat dahi denilen bu Sûre de mekkidir.

Âyetleri - Küfî rivayetinde elli dört, Mekkî ve Medenî elli üç, Basrî ve Şamî elli iki sayılmıştır.

Kelimeleri - Yedi yüz.

Harfleri - Üç bin üç yüz elli.

Fasılası - م . ن . د . ر . ز . ب . ص . ط . ظ . ض harfleridir.

Bu Sûre, sûrei Mü'minin ahirinde « أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ الْخ » hatimesiyle

kâfirlere karşı yapılan tehdidin bir nevi' tafsil ile bir te'yidi gibidir. Beyhekînin Şuabı iymanda Halil ibni

Mürreden tahricine göre Resuli ekrem sallallahü aleyhi vesellem « تبارك » ile « حم سجده » yi

okumadan uyumazdı.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
﴿١﴾ حم ﴿٢﴾ تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٣﴾ كِتَابٌ
فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ بَشِيرًا وَنَذِيرًا
فَاعْرَضَ أَكْثَرَهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿٥﴾ وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ
مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ
فَاعْمَلْ إِنَّا عَامِلُونَ ﴿٦﴾

Sh:»4185

﴿٦﴾ قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ
وَاحِدٌ فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ ۗ وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ ﴿٧﴾

الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٨﴾ إِنَّ
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٩﴾

Meali Şerifi

1 O rahmânı rahîmden indirilme 2 Öz Arabca bir Kur'an olmak üzere âyetleri ayırd edilmiş bir kitab,
bilecek bir kavm için 3 Hem müjdeci olarak hem kocundurucu onun için çokları başını çevirmişti de onlar
işitmezler 4 Ve şöyle demektedirler: kalblerimiz senin bizi çağırdığın şeyden örtüler içinde, kulaklarımızda
da bir ağırlık var, ve seninle bizim aramızdan bir gerki çekilmiştir, haydi yap yapacağını, çünkü biz
yapıyoruz 5 De ki: ben sırf sizin gibi bir beşerim ancak bana şöyle vahiy veriliyor: hepinizin tanrısı bir
tanrıdır, onun için hep ona doğrulun ve onun mağrifetini isteyin ve vay haline o müşriklerin 6 Ki zekâtı
vermezler ve Âhirete onlar kâfirdirler 7 Şübhesiz iman edip iyi iyi işler yapanlar onlar için minnetsiz bir ecir
var 8

3. ﴿فُصِّلَتْ آيَاتُهُ﴾ Âyetleri tafsil olunmuş - hem lâfzî i'tibariyle fasılaları ve sûrelerinin evvel

ve âhirleri ayırd edilmiş hem de ma'nâsı i'tibariyle va'd ü va'îd, kısas u ahkâm ve sair aksama ayrılarak tefsîl

ve tazvîh olunmuştur. Sûrei Hudun evvelinde « كِتَابٌ أَحْكَمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ »

bak. 5. ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ﴾ - Bunu söyleyenler Ebu cehl ile ma'iyetinde

Kureyşten bir cemaat idi. Hazreti Ömerden merviydir ki

Sh:»4186

Kureyş Resulullah'a doğru bakmışlardı, Resulullah onlara: sizi islâma gelip de Araba Efendilik etmekten

meneden nedir? buyurdu, dediler ki ya Muhammed, biz senin söylediğini anlamıyoruz, işitmiyoruz,

kalblerimizde gılıf var, Ebu cehil de tuttu kendisiyle Resulullahın arasına bir perde çekip ya Muhammed!

dedi «

قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنْ بَيْنِنَا
«وبَيْنِكَ حِجَابٌ» dedi fakat, ertesi gün onlardan yetmiş kişi Resulullah'a gelip ya Muhammed!

bize islâmı arz et dediler, arz edince islâma girdiler, Resulullah tebessüm edip: «الْحَمْدُ لِلَّهِ» dün

benim da'vetime karşı kalblerinizde gılıf, kabuk olduğunu, kulaklarınızda ağırlık bulunduğunu

söylüyordunuz, bu gün müsliman oldunuz buyurdu, ya Resulullah biz dün yalan söylemişiz, öyle olsa idi

﴿٩﴾ قُلْ اِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْاَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ
وَتَجْعَلُونَ لَهُ اَنْدَادًا ذٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠﴾ وَجَعَلَ فِيهَا
رَواسِيَ مِنْ فَوْقِهَا وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا اَقْوَاتَهَا فِي اَرْبَعَةِ
اَيَّامٍ سَوَاءً لِّلسَّائِلِينَ ﴿١١﴾ ثُمَّ اسْتَوَى اِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ
دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْاَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا اَوْ كَرْهًا قَالَتَا اتَيْنَا
طَائِعِينَ ﴿١٢﴾ فَقَضِيَهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَاَوْحَىٰ فِي
كُلِّ سَمَاءٍ اَمْرًا وَزَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَحِفْظًا ذٰلِكَ
تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿١٣﴾

﴿١٣﴾ فَاِنْ اَعْرَضُوا فَقُلْ اَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ
وَتَمُودَ ﴿١٤﴾ اِذْ جَاءَتْهُمْ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ
اَلَّا تَعْبُدُوا اِلَّا اللّٰهُ قَالُوا لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً فَاِنَّا بِمَا

أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ﴿١٥﴾ فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ
بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي
خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿١٦﴾
فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ نَحْسَاتٍ لِنُذِيقَهُمْ عَذَابَ
الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزَىٰ وَهُمْ
لَا يُنصَرُونَ ﴿١٧﴾ وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَىٰ عَلَى
الْهُدَىٰ فَأَخَذَتْهُمُ صَاعِقَةٌ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ
﴿١٨﴾ وَنَجَّيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿١٩﴾

Sh:»4188

Meali Şerifi

De ki: siz gerçekten küfredip duracak mısınız o halika kî Arzı iki günde yarattı, bir de ona menendler

koşuyorsunuz? o bütün âlemlerin rabbi 9 Hem ona üstünden ağır baskılar yaptı ve onda bereketler husule

getirdi, ve onda azıklarını takdir buyurdu, araştıranlar için bir düzeye dört gün içinde 10 Sonra Semaya

doğruldu da o bir dumanken ona ve Arza gelin, ikiniz de ister istemez, dedi: geldik istiyeye istiyeye dediler 11

Bu suretle onları iki günde yedi Sema olmak üzere yerine koydu, ve her Semada ona aid emrine vahiy

verdi, ve Dünya Semayı kandillerle donattık ve hıfzettik, işte bu hep o azîz alîmin takdiridir 12 Bunun

üzerine yine başlarını çevirirlerse o vakit de ki: size Ad ve Semûd saikası gibi bir saika haber veriyorum 13

Onlara Allahdan başkasına tapmayın diye Resuller önlerinden ve arkalarından geldiği vakit, "rabbimiz:

dilese idi Melâike gönderirdi, onun için biz sizin gönderildiğiniz şeylere inanmayız" dediler 14 Sonra Âd,

Arzda bigayri hakk kibirlenmek istediler ve bizden daha kuvvetli kim var? dediler, ya kendilerini yaratmış

olan Allahın onlardan daha kuvvetli olduğunu bir düşünmediler de mi? Fakat âyetlerimizi inkâr ediyorlardı

15 Biz de kendilerine Dünya hayatta zillet azâbını tattırmak için nuhusetli günlerde üzerlerine bir sarar

rüzgârı salıverdük ve elbette Âhîret azâbı daha zilletlidir, hem de onlar kurtarılamıyacaktırlar 16 Semûde

gelince; biz onlara yolu gösterdik de onlar hidayete karşı körlüğü sevmek istediler, derken ve kendilerini

kesibleri sebebiyle o hor azâb saikası alıverdi 17 İyman edip de korunur olanları ise kurtardık 18

9. ﴿ خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ ﴾ - Bu « فِي يَوْمَيْنِ » kaydinde iki ihtimal vardır:

birisi « خَلَقَ » ye müteallık mefulü fih olmak, ikincisi zarfı müstekarr olarak Arzdan hali mukaddere

olmaktır. Evvelkisine göre ma'nâ: Arzı iki günde halk etti demek olur. Arz halk olunurken henüz

ma'lûmumuz olan gün bulunmıyacağından yevm, mutlak vakit ma'nâsına

Sh:»4189

ya'ni iki nevbette demek olur ki Allahü a'lem birisi «

أَوْ لَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا
فَفَتَقْنَاهُمَا» mantukunca Arzın Semadan fetk olduğu gün, birisi de «

وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ» buyurulduğu üzere, Arzın medd olduğu, ya'ni kışrı Arzın kaymak

halinde döşenmeğe başladığı gündür. İkincisine göre de ma'nâ: Arzı iki günde olmak üzere halk buyurdu

demek olur. Bu surette Arzın kaç günde yaratıldığı söylenmiş olmayarak yaratıldıktan sonra iki gün içinde

bulunması hali anlatılmış olur ki bu da bir seneyi ikiye bölen iki gün dönümü nevbetidir. Çünkü Arz bu iki

vakit içinde deveran etmek üzere yaratılmıştır. 10.

﴿وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقِهَا﴾ hem onda üstünden baskılar yaptı - dağlar, kışrı

Arzı tabanına çiviler gibi kazıklar, bu « وَاو » istînafıyyedir, « خَلَقَ » ye atıf değildir, çünkü fasıl vardır.

﴿وَبَارَكَ فِيهَا﴾ ve onda bereketler husule getirdi - Arzda hayr-ü hayata salih şeyler, sular,

ma'denler, nüşû ü nemâ kuvvetleriyle nebatat ve hayvanat gibi feyz-u bereket menabı yetişirdi

﴿وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا﴾ ve onda azıklarını da takdir buyurdu - ya'ni nebatat ve hayvanatın

yaşamak için muhtac oldukları yağmur ve sair hasılatı da mıkdar ve kemmiyyetleriyle ta'yin buyurup Arzda

biçimine koydu ﴿فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ﴾ dört gün içinde - ya'ni bütûn bunları dört gün içinde yaptı.

Yahud dört gün içinde olarak yaptı. Evvelki iki de içinde dahil olmak üzere dört, ki bunda da gösterdiğimiz

vehile öbirleri gibi iki ma'nâ vardır. Birisi, meadinin ve dağların halkı nevbeti, biri de nebatat ve hayvanatın

halkı nevbeti ki iki evvelki ile dört olur. Birisi de « فِيهَا » dan hal olmasıdır ki fusuli erbaayı göstermiş

olur, bu surette evvelki iki gün burada dahil olmuş bulunur. Fehmi âcizâneme göre burada bu

ma'nâ

Sh:»4190

obirinden daha zâhir ve nazmın siyakına daha mülâyimdir. Çünkü Arzın berekât ve akvaâtı her sene bu

dört mevsim içinde yetişir, kemmiyyet ve mıkdarıyla biçimini bunlar içinde alır, bu haysiyyetle ﴿فِي﴾ nin «

﴿بَارَكَ﴾ ve « قَدْر » fiillerine teallûku dahi aynı ma'nâyı ifâde edebilir ve bu ma'nâca şu kayid de vâzih

olur ﴿سَوَاءٌ لِلْسَّائِلِينَ﴾ bütûn araştıranlar için müsavî olmak üzere - dört gün, zira her yerde

rızık isteyenlerin hepsinin rızıkı bu dört mevsim içinde yetişir, rızıklar müsavî olmazsa da günler müsavîdir.

Dört mevsim hepsi için dördtür. Burada « سَوَاءٌ » « لِلْسَّائِلِينَ » ye müteallık olmamak ve mes'eleyi

soranlar ma'nâsına olmak da melhuzdur.

Bu dört günü evvelki ikiye zamm ile mecmuunu altı olmak üzere tefsiri muvafık görmüyorlar, zira bu

surette Semanın zikr olunacak iki günüyle günlerin mecmuu sekize bâliğ olur. Halbuki bir çok âyetlerde «

« خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ » buyurulmuş olmakla bu günler o altı

günün beyanı olduğuna göre onu tecavüz etmemek lâzım gelir. Bu ciheti sûrei «A'raf» ta «

« إِنَّ رَبَّكُمْ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ » âyetine bak.

11. ﴿ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ﴾ Sonra Semaya doğru doğruldu - ya'ni inâyeti

ilâhiyyesini dosdoğru Semaya tevcih buyurdu. « اسْتَوَى » kelimesi « إِلَى » ile sıralandığı zaman

istikamet almak, dosdoğru teveccüh etmek ma'nâsınadır ki Allah tealâ hakkında doğrudan doğru irâde ile

tefsir olunur. Ya'ni inayeti ilâhiyyesini doğrudan Semaya doğru tevcih buyurdu ﴿وَهِيَ دُخَانٌ﴾ o

bir duman halinde idi ﴿فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ﴾ irâde buyurdu da ona ve Arza dedi ki

﴿اِئْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا﴾ ikiniz de ister istemez gelin - ikiniz bir müttefikân emrime münkad

olun, tabiatlerinize gerek muvafık olsun, gerek olmasın, yâhud ikiniz de, vücude gelin, tevekkün

edin

Sh:»4191

﴿قَالَتَا اتَيْنَا طَائِعِينَ﴾ dediler ki ikimiz de isteyerek geldik - buradaki «^سثَمَّ» yi Razî ve

Kaziy beyzavî gibi müfessirînin bir kısmı zamanî değil, rutbî terahî ile anlamışlar, ya'ni Semânın yaradılışı

Arzın yaradılışından evvel olup yalnız burada Arzın halkını beyandan sonra beyan edilmiştir. Bu surette «

اِئْتِيَا» demek vücude gelin ma'nâsına tekvinden ibarettir. Dühan da ilk maddenin yaradıldığı haldir.

İbtida maddei ulâ yaradılmış ve onda henüz bir zıya olmadığı, zulmanî bir halde bulunduğu ve yâhud

madde tabiati esas i'tibariyle zulmanî bulunduğu için duhan ta'bir edilmiştir. Bu güzel bir ma'nâdır. Lâkin «

اِئْتِيَا» emrine tekaddümü «استوا» ya ıktiranı ve «وَهِيَ دُحَانٌ» cümlesinin haliyye olarak

ıktiza edeceğine göre maddenin kıdemini iyham etmek gibi bir şâibe vardır. Buna mukabil ekser müfessirîn

ise «^سثَمَّ» niu terahîsi zamanî olduğuna kail olmuşlar ve arzın ilk halkı Semâdan evvel olup ancak «

«وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحِيهَا» mantukunca dahvi, ya'ni döşenmesi sonra olduğunu

söylemişlerdir. Bu âciz de bunu Cumhurun uslûbu üzere anlamayı tercih ediyorum. Şu kadar ki Semâdan

murad «وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً» de olduğu gibi Arzın yukarısı, ya'ni hava tarafı demek

olduğuna zâhib oluyorum, bu surette « ثُمَّ اسْتَوَىٰ » yukarıdaki « خَلَقَ الْأَرْضَ » ya ma'tuf

olarak şöyle demek olur: Arzı, ilk halk sonra doğrudan doğru yukarısını yaratmayı irâde buyurdu bir duman

olarak, demek ki Arz ilk yaradılışında ibtida Semâdan ayrıldığı sıra ateş halinde idi, sonra bu ateşten anın

yukarısına doğru Seması olarak duman halinde gazlar püskürüyordu

﴿فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ﴾ bu halde o duman halindeki Semaya ve Arza «

اِئْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا﴾ ikiniz bir tav'an ve kerhen gelin - tabiatinize uygun gelse de gelmese de

ikiniz birlikte birbirinize uyararak bir nizam üzere hareket edin dedi. Bütün Semâ içinde Arzın ve hevasının

birlikte hareket etmesini emreyledi « قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ » ikimiz de tav'ımızla geldik dediler.

Bazıları bu

Sh:»4192

emri ve tav'î şuurî ma'nâda anlamak istemişlerse de mutlak tevâfuk ve inkiyad ma'nâsına olmak daha

mütebadirdir. Ya'ni verilen emirde icra edilen te'sirde her biri tabiatindeki hılâfına bir fil ve harekete dahi

sevk edilseler onlar onun kabulünü bir tabiat edinmişlerdir. Onun için hareket ve sükûn gibi muhtelif

tabiatte te'sirleri tabîî gibi kabul ederler. Emri ilâhîye karşı hiç bir muhalefetleri vakı olmaz. Onun için atalet

kanunu denilen bu mutaveat ve kabiliyyet ile bütün ecranı Semaviyye ve ecsamı Arziyyenin hâdisatı tabii

imiş gibi izzah olunabilir. Burada eserden olmak üzere şöyle bir « قیل » de naklederler: denilmiş ki

Semavat ve Arz halkolonmadan Arş su üzerinde idi, sudaki suhunetten bir kaymak ve bir duman çıktı,

kaymak suyun yüzünde kaldı, ondan kuraklığı halketti ve ondan Arzı ıhdas eyledi, duman da yukarı

yükseldi, ondan da Semayı yarattı أه. Fahri Razî der ki: bu kıssa Kur'anda yoktur, Yehûdun Tevrat

dediği kitabın evvelinde vardır. Bir delil delâlet ederse kabul olunabilir, Zemahşerî garib bir fıkra daha

nakleder de kuraktan bir arz yaptı sonra da onu ayırdı iki arz yaptı der. Ayrılan bu iki Arz nedir? Ya Arzdan

Kamerin ayrılması olacak, yahud da Amerikanın ayrılması olacaktır.

Şimdi asıl Semavâta geçilerek buyuruluyor ki 12.

﴿فَقَضَيْنَا سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ﴾ hasılı onları iki günde sağlam yedi Semaya

tamamladı - bu iki günün birisi, Arzın da halkından evveli ilk maddenin halkı, birisi de ecramın teşekkülü

günleridir ki Sûrei «A'raf» ta beyan olunduğu üzere altı günden ikisini teşkil eder. Yâhud birisi Arzın

halkından evveli, birisi de Arzın halkından sonrasındır. Çünkü Kamer, Zühre, Utarid gibi ba'zı ecramın halkı

Arzdan sonradır. Buna göre «فَقَضَيْنَا» deki «فا»nın ta'kib ma'nâsı da mahfuz kalmış olur. Sûrei

«Bakare» de «فَسَوَّيْنَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ» bak. Fikri âcizâneme göre bu iki gün Semavâten

hali mukaddere olmak

Sh:»4193

üzere biri Dünya biri Âhret olmak da muhtemeldir. Bunları böyle ihkâm ve itmam buyurdu

﴿وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا﴾ her Semâda ona aid emri de vahiy buyurdu - her

Semanın Meleklerine orada cereyan edecek şüunun emrini de telkin buyurdu ki bu da itmam

cümlesindedir. Bütün bunların bu yolda zuhur ve itmamından Sâni' tealânın kudreti âyâtı tecelli ettiği için

bu noktada gıyabdan tekellüme iltifat ile buyuruluyor ki

﴿وَزَيْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ﴾ ve Dünya Semayı mısbahtar, ya'ni parlak

kandillerle donattık süsledik «بَزِينَةَ الْكَوَاكِبِ» ﴿وَحَفِظْنَا﴾ hem de mahfuz kıldık -

Şeytanlar yanaşamazlar ﴿ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ işte o, o azîz, alîmin

takdiridir. - Siz ona hep küfür mü edip duracaksınız? De 13. ﴿فَإِنْ أَعْرَضُوا﴾ yine iraz ederler,

aldırmazlarsa ﴿فَقُلْ﴾ o vakit dedi ki: ﴿أَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً﴾ size bir saika tehlikesi

haber veriyorum - ya'ni yıldırım gibi bir çarpış ta helâk edecek şiddetli bir azab

﴿مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ﴾ Delâilünnübüvede Beyhekî ve İbni asakir cabir ibni

Abdullahdan rivayet ederler, demiştir ki: Ebû Cehl ile Kureyşin ileri gelenlerinden bir cemaat şöyle dediler:

Muhammedin işi bizi şübheye düşürdü, sihir ve kehanet ve şî're âlim bir adam arasanız onunla konuşsa da

bize onun işini bir anlatsa dediler. Bunun üzerine Utbe ibni Rebîa: ben vallahî şî'ri, kehaneti, sihri

dinlemişim, ona dair bir ılm edinmişimdir, eğer öyle ise Muhammed bana gizli kalmaz dedi ve vardı da ya

Muhammed, sen mi daha hayırlısın Haşım mı, sen mi hayırlısın Abdülmuttalib mi? dedi, Resulullah cevap

vermedi, ya sen bizim ilâhlarımıza kadh ediyor ve atalarımızı tatlil eyliyorsun,

Sh:»4194

eğer reislik senin olsun istiyorsan, bayraklarımızı sana dikelim ve eğer mal istiyorsan sana mallarımızdan

seni ve arkandakileri müstağni edecek mal toplıyalım ve eğer kadın ihtiyacın varsa Kureyş kızlarından

beğeneceğin on tanesini sana tezvîc edelim? dedi, Resulullah susuyor söylemiyordu, vaktâ ki Utbe sözünü

bitirdi, aleyhissalâtü vesselâm « بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ » deyip «

حَمَّ تَنْزِیْلٍ مِّنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ كِتَابٌ فُصِّلَتْ اٰیٰتُهُ قُرْاٰنًا

عَرَبِیًّا » diye okudu «

«فَاِنْ اَعْرَضُوْا فَقُلْ اَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِّثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُوْدٍ»^a

gelince Utbe hemen aleyhissalâtü vesselâmın femi seadetine tuttu, rahime yemin vererek vaz geçmesini

reca etti ve kalkıp evine gitti Kureyşe çıkmadı, bir kaç günler görünmeyince Ebû Cehil ey ma'şeri Kureyş

dedi: Utbe neye görünmüyor, zannederim Muhammede saptı, galiba onun yemeği hoşuna gitti, bu mutlak

ihtiyacından olmalı, kalkın gidelim bakalım dedi, vardılar, Ebû Cehil, ya Utbe! dedi: sen Muhammede

saptın, o galiba hoşuna gitti, bir ihtiyacın varsa seni Muhammede muhtac etmiyecek mal toplıyabiliriz,

bunun üzerine Utbe kızdı ve bundan sonra Muhammede ebeden bir şey söylemeyeceğine billâhi diye

yemin etti de dedi ki bilirsiniz, ben Kureyşin malca en zenginiyim ve lâkin ben ona vardım diye kıssayı

anlattı, bana dedi: bir şey ile cevap verdi ki: vallahi o sihir değil, şîr de değil, kehanet de değildir, okudu: «

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ حَمْ تَنْزِیْلٌ مِّنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ؕ
كِتَابٌ فُصِّلَتْ اٰیٰتُهُ قُرْاٰنًا عَرَبِیًّا - حَتّٰی - اَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً
مِّثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُوْدٍ

üzerine kesdi, vallahi bilirsiniz ki Muhammed bir şey söylediği zaman yalan çıkmaz, onun için başınıza bir

azab inmesinden korktum. 14. ﴿مِّنْ بَیْنِ اَیْدِیْهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ﴾ önlerinden ve

arkalarından - ya'ni her taraflarından geldiler ve her cihetten her vechile çalıştılar uğraştılar, yâhud ilerisini

gerisini, geçmişi geleceği anlattılar, inzar ettiler 16. ﴿رِیْحًا صَرَّصَرًا﴾ sarsar rüzgârı -

soğuşunun şiddetinden yakıp kavuran, yahud

Sh:»4195

gürültüsü çok olan fırtına ﴿فِي أَيَّامٍ نَحِسَاتٍ﴾ nühuseti, uğursuz günlerde - Müneccimler

buradan bazı günlerin sa'd ve nehs olduğuna istidlâl eylemişlerdir. Lâkin Mütakellimîn demişlerdir ki

günlerin sa'd ve nash ile ittisafı zatî değil, izafîdir. Ya'ni gün bir adama nazaran nasih, diğer bir adama

nazaran sa'd olabilir. Elem gören bir adam için meş'um, nı'met gören bir adam için uğur olur. Denilir ki bu

günler Şubatın âhirinden berdü'l'acüz denilen günleri idi Şevvalin âhirinde Çarşambadan Çarşambaya

olduğu da mervîydir.

﴿١٩﴾ وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ
﴿٢٠﴾ حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاؤُهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ
وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢١﴾ وَقَالُوا لَجُلُودِهِمْ لِمَ
شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ
خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَالِيهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٢﴾ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ
يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَكِنْ ظَنَنْتُمْ

أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٣﴾ وَذَلِكُمْ ظَنُّكُمُ
الَّذِي ظَنَّتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدِيكُمْ فَاصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٢٤﴾

Sh:»4196

﴿٢٤﴾ فَإِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ وَإِنْ يَسْتَعْتَبُوا فَمَا هُمْ
مِنَ الْمُعْتَبِينَ ﴿٢٥﴾ وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ
أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ
قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ ﴿٢٦﴾

Meali Şerifi

Allah düşmanlarının toplanıp ateşe sevkolunacakları gün ise onlar baştan âhire hep tevkîf olunurlar 19

Hattâ ona vardıklarında aleyhlerine kulakları ve gözleri ve derileri şahadet eder: neler yapıyor idiseler 20

Derilerine niçin aleyhimizde şahidlik ettiniz? derler, bizi, derler: her şey'i söyleten Allah söyletti, sizi de ilk

defa o yarattı yine ona götürüluyorsunuz 21 Evvel kulaklarınız ve gözleriniz ve derileriniz aleyhinize şahadet eder diye sakınmaz idiniz ve lâkin zannetmiş idiniz ki Allah yaptıklarınızdan bir çoğunu bilmez 22 İşte rabbınıza beslediğiniz o zannınız sizi helâke sürükledi de husrana düşenlerden oldunuz 23 Artık sabredebilirlerse ateş kendilerine bir ikametgâhtır, yok eğer hoşnudluğa dönmek isterlerse hoşnud edileceklerden değildirler 24 Hem onlara bir takım yanaşıklar saldırmışızdır da onlar, onlara önlerindeki ve arkalarındaki ziynetleyivermişlerdir, Cin ve İnsten önlerinden geçen ümmetler içinde onların aleyhine de söz hakk olmuştur, çünkü hep kendilerine yazık etmişlerdir 25

20. ﴿شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ﴾ kulak ve gözleri ve

derileri aleyhlerine şahadet ederler - kendilerinin hiss-ü

Sh:»4197

idrâk ve tehaffuz âlât ve vasıtası olan, cihaz ve a'zaları şahidlik ederler ki inkılâbâtın en feci' safhalarından biridir. Kadıy Beyzavî şöyle diyor: Allahın onları intakı ile yâhud üzerlerinde kesiblerine dalâlet edecek bir takım eserler, izler ızhar etmesiyle ki bu surette lisanı hal ile söylemiş olurlar **اه**. Lâkin biraz sonra «

﴿أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ﴾ diye tasrih edilecektir. Hadîste vârid olmuştur

ki insanda ilk söyliylen fahzi yüsrâ: sol oyuktur, sonra cevarih söyler, bunun üzerine kahrolası der: ben seni

müdefea ediyorum اهـ .

23. ﴿وَذَلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ﴾ ve işte bu sizin

rabbınıza zannettiğiniz zannınızdır ki sizi helâk etti - bu zann Allah hakkında yanlış olan sui zandır ki

mühliktir. Demişlerdir ki « أَلظَّنُّ ظَنَّانٍ ظَنُّ مُنْجٍ وَظَنُّ مُرْدٍ » zann ikidir biri münci biri

mühliktir. « أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي » hadîsi kudsîsinin ma'hâsını yanlış telakki etmemelidir.

Haseni Basrî Hazretleri bu âyeti okumuş da demiştir ki: nâsın ameli rablarına olan zanlarına göredir,

Mü'min Allaha güzel zanda bulunur, güzel amel yapar, kâfir ve münafık da kötü zanda bulunur kötü amel

yaparlar. 24. ﴿فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ﴾ artık onlar arzularına irdirilecek, döndürülecek

değildirler. - Bir hadîsi nebevîde « لَيْسَ بَعْدَ الْمَوْتِ مُسْتَعْتَبٌ » buyurulmuştur. Öldükten

sonra geri çevrilecek yoktur. 25. ﴿وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ﴾ ve onlara bir takım karînler takdir

eyledik sardırdık - Şeytanlardan kendilerine karîn olup yanaşan bir takım arkadaşlar ki kabuğunun

yumurtaı sarması gibi onları sarmışlar, başlarına dolanmışlardır. Çünkü «

وَمَنْ يَعِشْ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقِضَ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ

» dir. ﴿وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ﴾ ve üzerlerine o söz hakk oldu - o söz kelimeî azâb, ya'ni hak

tealânın İblise şu kavli «

فَالْحَقُّ وَالْحَقُّ أَقُولُ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ

« أَجْمَعِينَ »

Sh:»4198

﴿٢٦﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ
لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ ﴿٢٧﴾ فَلَنُنذِرَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا
وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ ذَلِكَ جَزَاءُ
أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارُ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَاءً بِمَا كَانُوا
بَايَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٢٩﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرِنَا الَّذِينَ
أَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ نَجْعَلَهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ
الْأَسْفَلِينَ ﴿٣٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا
تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ
الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٣١﴾ نَحْنُ أَوْلِيَائُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهَى أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا
مَاتَدْعُونَ ﴿٣٢﴾ نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ ﴿٣٣﴾ وَمَنْ أَحْسَنُ
قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ

المُسلِمِين

Sh:»4199

Meali Şerifi

Bir de dedi ki o küfredenler: şu Kur'anı dinlemeyin ve ona yaygara yapın, belki bastırırsınız 26 İşte biz de onun için o küfredenlere şiddetli bir azâb tattıracağız ve kendilerine yaptıkları âmelerin en kötüsünün cezasını vereceğiz 27 O işte cezâsı Allah düşmanlarının, o ateş, onlara ondadır ancak دار خلد ebediyet evi, âyetlerimize yaptıkları cehudluğun cezası 28 Ve muhakkak diyecek ki o küfredenler: ey rabbımız! Göster bize Cinn-ü insten bizleri idlâl edenlerin ikisine de, ki onları ayaklarımızın altına alalım en aşağılıklardan olsunlar 29 Haberiniz olsun ki "rabbımız Allah" deyipde sonra doğru gidenler yok mu onların üzerlerine şöyle Melekler iner: korkmayın, mahzun olmayın va'dolunup durduğunuz Cennet ile neş'eyâb olun 30 Bizler sizin hem Dünya hayatta hem Âhırette dostlarınız ve size orada nefislerinizin hoşlanacağı var, hem size orada ne isterseniz var 31 Konuklu olarak, mağrifet-ü rahmetine nihâyet olmiyan bir gafuri rahimden 32

26.

﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ﴾ Bir

de dedi ki o küfredenler: şu Kur'anı dinlemeyin ve onun hakkında lâğiv yapın - rivayet olduğuna göre

Resulullah Mekke'de iken yüksek sesle dinliyen insanları koğar dağıtırlar, dinlemeyin şu Kur'anı ve lâğiv,

ya'ni asılsız, yaygara, gürültü yapın derler ve ıslık çalar, gürültü ederlerdi.

Cenabı Allah kâfirlere olan va'd ve inzardan sonra mü'minlere va'd-ü tebşir ile buyuruyor ki:

30. ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا﴾ Onlar ki rabbımız

Allah'dır dediler sonra istikamet ettiler, doğru gittiler - ya'ni Allahın vahdâniyyet ve rübubiyetini tasdik ve

ıkrar edip şirke rücu' etmeksizin o ıkrarda sâbit olarak muktezâsınca gittiler. Tefsiri Keşşaf'ta der ki: «**ثم**»

istikametini

Sh:»4200

mertebe ikardan terahisi ve onun üzerine fadlı hasebiyledir. Çünkü bütün şan, istikamettedir. «

« إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا

اهـ . kavli kerîmi de bunun bir nazîridir. Ma'hâ: sonra o ikrar ve muktezası üzerinde sebat ettiler demektir

Hazreti Ebi bekirden bir rivayette: kavilde müstekim oldukları gibi fılde de müstekim oldular. Diğer bir

rivayette de yine Ebû bekrisiddik radiyallahü anh bunu tilâvet edip ne dersiniz? dedi «günah işlemediler»

dediler, pek zoruna hamlettiniz «ibâdeti evsane dönmediler» dedi. Hazreti Ömer radiyallahü anh de bir

hutbesinde bu âyeti tefsir edip demiştir ki «Allaha itaatte istikamet yaptılar, tilkiler gibi hîylekârlığa

sapmadılar». Hazreti Osman radiyallahü anhten: amelde ihlâs yaptılar, Hazreti Ali kerremallahü

vechehuden: feraızı edâ ettiler, Süfyani sevrî Hazretlerinden: dediklerine muvafık amel ettiler, Rebî' ibni

Enesten: Allahın mâsivâsından ı'raz eylediler, Süfyan ibni Abdillâhissekâfi radiyallahü anh Hazretleri de

demiştir ki: ya Resulâllah! bana tutunacağım bir emir haber ver dedim, Resulullah buyurdu ki «

« قُلْ رَبِّیَ اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقِمَّ » rabbim Allah de, sonra da müstekim ol», bunun üzerine «benim

hakkımda en korkacağın nedir?» dedim, Resuli ekrem sallallahü aleyhi vesellem buyurdu ki: kendi dilini

tutup «işte bu» buyurdu. ﴿تَنْزَلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ﴾ üzerlerine peyderpey Allahın elçileri

Melekler iner - kâfirlere Şeytanlar karin olduğu gibi bunlara da Melekler iner. Mücahid ve Süddî demişler:

indel'mevt, Mukatil demiş: indel'ba's, ba'zıları da: hem mevt, hem kabir, hem ba's sırası demişler, maamafih

âyet, mutlakdır. Dünyada hayatın her lâhzasına da sadıktır, « تَتَنَزَّلُ » hem muzari' olmakla istimrar, hem

tefe'ulden olmakla tekellûf ve tevâli ifâde eder, bahusus hem Dünya ve hem Âhîret tansis de olunacak,

ya'ni dembedem iner iner dururlar. ﴿أَنْ﴾ Şöyle diye ki ﴿لَا تَخَافُوا﴾ korkmayın -

istikbalden

Sh:»4201

endişe etmeyin ﴿وَلَا تَحْزَنُوا﴾ mahzun da olmayın - ya'ni geçmişe de merak etmeyin. Çünkü

« أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَأَخَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ » dur.

﴿وَابْشُرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ﴾ va'dolunup durduğunuz Cennet ile

müjdelenin, neşelenin 31. ﴿نَحْنُ أَوْلِيَائُكُمْ﴾ biz sizin evliyanız dostlarınız

﴿فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ hem Dünya hem Âhîrette - bu kayid gösterir

ki Meleklerin inişi hem Dünya hem Âhîrete şamildir. Ancak ba'zıları bunun doğrudan doğru kelâmı ilâhî

olduğuna kail olmuşlardır ki « أَللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا » kabîlinden veliyyül'emir,

veliyyünni'met, hâmi ve hafız demek olur. Lâkin zâhir olan Melâikenin kelâmından olmasıdır. Cennet ile

sevinecek ne var dersiniz! ﴿وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهُ أَنْفُسُكُمْ﴾ orada size

﴿وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ﴾ hem orada size ne isterseniz var,

ya'ni her neyi gelsin dersiniz hemen gelir 32. ﴿نَزْلًا﴾ bir nüzûl, ya'ni konukluk ikramiyye olarak

﴿مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ﴾ bir gafûr rahîmden - saadet mertebeleri tam ve fevkattam olmak üzere

ikidir. Tam saadet, zatında kâmil olacak sıfatı fadıla iktisab etmektir. Bu dereceyi geçip de nâkısı kemale

irdirmek için çalışmak da fevkattamdır. Birinciye işaret olmak üzere «

﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا﴾ buyurulduğu gibi ikinciye anlatmak

üzere de buyuruluyor ki:

﴿۳۳﴾ وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا
﴿۳۴﴾ وَقَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ

Sh:»4202

﴿۳۴﴾ وَلَا تَسْتَوِ الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ
﴿۳۵﴾ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ

وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ
 ﴿٣٦﴾ وَأَمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ
 السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٣٧﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ
 وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي
 خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿٣٨﴾ فَإِنْ اسْتَكْبَرُوا
 فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ
 ﴿٣٩﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا
 عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَّتْ إِنْ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحِي الْمَوْتِ
 إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٠﴾ إِنْ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا
 لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا أَفَمَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ خَيْرٌ أَمْ مَنْ يَأْتِي آمِنًا
 يَوْمَ الْقِيَامَةِ اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤١﴾

﴿٤١﴾ إِنْ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ

عَزِيزٌ ﴿٤٢﴾ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ
مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٣﴾ مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ
مِنْ قَبْلِكَ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ ﴿٤٤﴾ وَلَوْ
جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا أَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ أَأَعْجَمِيٌّ
وَعَرَبِيٌّ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي
أَذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى أُولَٰئِكَ يُنَادُونَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٤٥﴾

Meali Şerif

Ben şübhesiz müslimanlardanım deyip salâh ile çalışarak Allaha da'vet eden kimseden daha güzel

sözlü de kim olabilir? 33 Hem hasene de müsavi olmaz seyyie de, seyyieyi en güzel olan hasene ile defet

o vakit bakarsın ki seninle arasında bir adâvet bulunan kimse yakılğan bir hısım gibi olmuştur 34 O rütbeye

ise ancak sabredenler kavuşturulur ve o rütbeye ancak büyük bir hazz sahibi olan kavuşturulur 35 Şayed

seni Şeytandan bir dürtüş dürtcek olursa hemen Allaha sığın (istiâze et) çünkü odur ancak işiden bilen 36

Ve onun âyetlerindedir leyl-ü nehar, şems-ü kamer; şems-ü kamere secde etmeyin de onları yaradan

Allaha secde edin, gerçek ona

Sh:»4204

ibadet edeceksiniz 37 Buna karşı kibretmek olsun ki rabbın huzurundakiler gece ve gündüz ona tesbih

ederler, hem onlar usanmazlar 38 Ve onun âyetlerindedir ki sen Arzı görürsün boynu bükük huşu'

halinde, derken üzerine suyu indiriverdikmi ihtizaz eder ve kabırır, şübhe yok ki ona o hayatı veren elbette

ölüleri dirilticidir, hakikat o her şey'e kadirdir 39 Âyetlerimizde ilhada sapan sapgınlara elbette bize gizli

kalmazlar o halde ateşe atılanı hayırlıdır yoksa Kıyamet günü emniyet içinde gelecek olan mı? Düşünün

de istediğinizi yapın, çünkü o her ne yaparsanız görür 40 Onlar: o zikir kendilerine geldiği vakit ona körlük

eden mülhidler, halbuki o misli bulunmaz azîz bir kitab 41 Ona ne önünden ne ardından bâtil yaklaşamaz,

bütün kâinatın öğdüğü hamîd bir hakîmden indirilme bir tenzil 42 Sana senden evvelki Resullere

denilenden başka bir şey denilmiyor ve şübhe yok ki rabbın hem bir mağrifet sahibidir hem de elîm bir ikab

43 Ve eğer biz onu a'cemî bir Kur'an yapa idik diyecekler idiki: âyetleri tafsıyl edilseydi ya! Araba

Acemcemi? de ki: o, iymân edenler için hidayet ve şifadır, iymân etmiyenlerin ise kulaklarında bir ağırlık

vardır ve o onlara karşı körlüktür, onlara uzak bir mekândan haykırılır 44

33. ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ﴾ ve kimdir o kimseden daha güzel sözlü ki - ya'ni kavli

ve mezhebi o kimseden daha güzel hiç bir kimse olamaz ki

﴿دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ ben

şübhesiz müslimîndenim deyip, ya'ni ihlâs ile Allaha yüz tutup islâm mezhebini seve seve iltizam edip hayır

ve salâha çalışarak Allaha da'vet etmektedir - Sûrenin başında geçtiği üzere «

﴿قُلُوبَنَا فِي أَكِنَّةٍ مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ﴾ diyen kâfirlerin sözlerine karşı ne güzel bir

cevaptır. Allaha da'vet Enbiyanın ve veresei enbiya olan irmişlerin meslekidir «

﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي﴾

buyurulduğu üzere bu âyet de başta Peygamber olmak üzere onun izince giden

Sh:»4205

ve basiret ile Allaha da'vet eden erenlerin hepsine şamildir. Bu haysiyettedir ki İbni Abbastan bir rivayette:

bunun Resulullah hakkında, bir rivayette de ashabı hakkında nâzil olduğu nakledilmiş, Hazreti Aişeden de

müezzinler hakkında nâzil olduğu rivayet olunmuştur. Maamafih sebebi nüzul hass olsa bile bu vasıflarla

muttasıf olan ya'ni islâma mu'tekid hâlis muvahhid ve hayra, salâh âmili olarak Allaha da'vet eden her dâiy
bu mefhumda dahil olduğunda şübhe yoktur. Sûre, mekkî olmak ezan ise Medîne de meşru' kılınmış
bulunmak hasebiyle müezzinler hakkında nüzulu rivayetini hükmün onlara da şümulu ma'nâsına anlamak
iktiza eder, Ezanın da en güzel sözlerden olduğu söz götürmez. Demek olur ki Allaha da'vet yalnız iymana
da'vet etmek değildir, mü'minleri amele da'vet de bu ma'nâda dahildir. Binaenaleyh Allaha da'vet tevhid ve
taatine da'vet demektir ki bunun meali de lilakullaha da'vete raci' olur. Hulâsa Allaha da'vet en güzel
sözdür, ancak böyle olması iki şart ile meşruttur: birisi, o da'vet yalnız kuru bir lâftan ibaret kalmamalı, hali
kaline muhalif olmamalı, ameli salihe iktiran etmelidir. Ya'ni evvelâ kendini düzeltmeli kendisi ilâhî ahlâk ile
mütehallık olup başkalarını da'vete lâyük ve sözüne kendi fi'li şâhid olacak vechile çalışarak güzel iş
yaparak da'vet etmeli ki basiret üzere bulunmak ve iycaında seyfe sarılmak bu ameli salih
cümlesindedir, birisi de islâmdır, dâiy müslimînden olmalı, da'vetine hiç şirk karıştırmıyarak «rabbımız
Allah deyip sonra istikamette giden» hâlis müslimanlardan bulunmalıdır. Islâm olmayınca amelde tam
salâh bulunmaz ve Allaha da'vet edilmiş olmaz. Ebû Hayyan Bahirde der ki Zeyd ibni Ali «

دَعَا إِلَى اللَّهِ بِالسِّيفِ» demiştir. Kendisini Beni Ümeyye mülûkünden ba'zı zalemeye

karşı seyf ile huruca sevk eden de bu olsa gerektir.

Sh:»4206

Müşarünileyh Zeyn kitabullahâ âlim idi Hişam ibni Abdilmelikin habsinde iken kendisinden zabt edenlere

takrir ettiği tefsirinden bir kısmına vâkıf oldum ki ılımden ve kelâmı Arab ile istişhaddan çok bir hazzı var.

Denilir ki biraderi Muhammed Bâkır ile ikisi münazara ettikleri zaman herkes hukklarını alıp toplanırlar,

onların sanihati ilmiyelerini yazarlardı rahimehümallah ve radiye anhüma **اهـ**.

Allaha da'vetin meratibi ve mertebesine göre mezahım ve mehtaıbi bulunduğundan dolayı da

buyuruluyor ki: 34. ﴿وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ﴾ bununla beraber

güzellik de müsavı olmaz kötülük de - hasene ile seyyie, müsavı olmak şöyle dursun her hasene de bir

olmaz, her seyyie de, hem güzel huyların iyi amellerin âsâr ve ahkâmda mertebeleri muhtelifdir. Meselâ

kötülüğe karşı kötülükle iyiliğe karşı kötülük bir olamayacağı gibi iyiliğe karşı iyilikle kötülüğe karşı iyilik bir

olmaz. Onun için en güzel olan da'vete karşı yapılan kötülükler, o küfürler, küfranlar, eziyyetler de

kötülüklerin kötüsüdür. Bununla beraber o kötülüklerin de muhtelif mertebeleri vardır. O halde ne yapmalı?

Emirbilma'ruf ve nehiy anilmünker ile Allaha da'vet yapılırken kötülüklerin teşdidine sebebiyet vermiyerek

﴿ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ en güzel hasene olan muâmele ile yâhud Allaha da'vetin en

güzel sureti ile defet ﴿السَّيِّئَةُ﴾ o seyyiyeyi - o muhtelif meratibdeki seyyiyeyi, kötülüğü defetmek

için en güzel yol Allaha da'vet yolu, Allaha da'vetin en güzel tarzı islâm ile ameli salihâ mukarin olanı, ameli

salihin en güzeli de kötülüğe karşı iyiliktir ki mücerred afıvden, sabırdan daha güzeldir.

﴿فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ﴾ O surette bir de bakarsın ki seninle arasında

adavet

Sh:»4207

bulunan kimse ﴿كَانَهُ وَلِيٍّ حَمِيمٍ﴾ şefekatli bir hısım gibi olmuştur. - Denilmiştir ki netekim

Ebû süfyan öyle oldu. 35. ﴿وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا﴾ Ona ise kötülüğü en

güzel hasene ile defetmek seciyyesine ancak sabredenler, sabrı huy edinenler irdirilir - çünkü nefsi intikam

hissinden defetmek ancak sabrı hakiki ile olur. ﴿وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ﴾

Ve ona ancak azîm hazz sahibi irdirilir - kuvvei ruhiyye ve fezaile nefsiyyeden yüksek bir derece ile, ni'meti

ilâhiyyeden büyük bir nasîbe mazher olmuş bahtiyar nâil olur. 36.

﴿وَأَمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ﴾ Ve şayed seni Şeytandan bir dürtme

dürtecek olursa ona uyma da şerrinden ﴿فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ﴾ hemen Allaha sığın «

﴿أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ » deyip Allahın korumasını iste

işidir, niyyetini ve her halini bilir. - Allaha da'vet, a'mal ve ekvalin en güzellerinden olduğu beyan

buyurulduktan sonra onun azamet ve kudretini en bâhir âyetlerle göstermek üzere buyuruluyor ki: 37.

«SECDE AYETİDİR» ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ﴾ ve onun âyetlerinden: vücud ve

kudretinin, ilim ve hikmetinin delâil ve alâmetlerindendir gece ile gündüz - âlemdeki bu hâdiseler, zamanın

cereyanındaki bu tehavvüller, bunlar gösterir ki yukarıda yaradıldıkları beyan olunan Arz ve Seması ile bu

âlem bir kararda, bir tabiatte durup kalmaz, lâhzadan lâhzaya, halden hale değişir, bu günü yarın ta'kib

eder, bu surette bütün bu tahavvülât halikının sun-u kudretini ve bu Dünyanın bir Âhireti bulunduğunu

gösterir. Gaflet etmemek lâzım gelir ki gece ile gündüzün bu ihtarında mağrurlara bir inzar, magmumlara

bir tesliyet mündemicdir.

Sh:»4208

Böyle gece ile gündüz onun âyatından olduğu gibi ﴿وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ﴾ ve Güneşle Ay

da - biri gündüz sultanı olan zıya, biri de gece sultanı olan nur, ikisi de Allah tealânın san'at ve kudretinin,

Semai Dünyayı tezyin eden en güzel tecelliyatındandır. Leyl-ü nehare nazaran Şems-ü Kamerin

aksembledik ifâde edilmesinde bir kaç fâide vardır: birincisi, Şemsin nehare ittisalini muhafaza etmek,

ikincisi, Şemsin Kamere nazaran esaletine işaret eylemek, üçüncüsü, geceden gündüze geçildiği gibi

gündüzden de geceye olan tehavüle iyma eylemek, dördüncüsü de leyl-ü nehar ile Şems-ü Kamer

arasında « راء » harfinde bir tevazün letafeti vermektir. Şems-ü Kamerin bu tecelliyatından dolayı

﴿لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ﴾ ne Şemse ne de Kamere secde etmeyin -

çünkü onlar da sizin gibi mahlûklardır ﴿وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ﴾ bütün onları

yaratmış olan Allaha secde edin ﴿سُجَّدًا﴾ ﴿إِنْ كُنْتُمْ آيَاهُ تَعْبُدُونَ﴾ eğer siz

gerçekten ona ibadet edecekseniz - başkasına secde etmezsiniz, zira secde ibadetin en hassıdır. «

﴿خَلَقَهُنَّ﴾ de « هن » zamiri Zemahşerînin beyanına göre âyat te'viliyle leyl-ü nehar ve Şems-ü Kamer

raci' olmak üzere cem'i müennes getirilmiştir. Bununla beraber: « كُلُّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ »

gibi Şems-ü Kamerle beraber bütün nücume dahi ircaı melhuzdur. İmamı Şafîye göre secde işbu «

﴿تَعْبُدُونَ﴾ da yapılır. Lâkin İmamı a'zam Ebû Hanîfe Hazretlerine göre ikinci âyetin nihayetinde «

﴿لَا يَسْعَمُونَ﴾ da yapılmalıdır. Çünkü kelâm orada tamam oluyor, İbni Abbas, İbni Ömer, Ebû vâil ve

Bekr ibni Abdillâh da buna kail olmuşlar, Mesruk, Sülemî, Nehaî, Ebi Salih ve İbni Sirînden de böyle

naklolunmuştur. Yine tehavülâtı âleme işaretle buyuruluyor ki 39. ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ﴾ ve onun

âyâtındandır ki ﴿أَنْتَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً﴾ sen Arzı

Sh:»4209

hâşi' görürsün - boyun bükük bir zelîl gibi kuraklıktan çökmüş, perişan bir hale düşmüştür. Arzın husran ve

kuraklık halindeki perişanlığı zillete düşmüş bir kimsenin boynunu büktüğü huşu' ya'ni tezellül haline

benzetilmiştir, bu teşbih bir taraftan secde etmek istemiyen mütekebbirlerin nihayet toprak olup zelîl

olacaklarını ihtar ettiği gibi bir taraftan da mütevazı' olanların yükseleceklerini iş'ar için buyuruluyor ki

﴿فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ﴾ derken onun üzerine o suyu indirdiğimiz vakit

﴿إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا﴾ ihtizaz eder, deprenir ve kabarrı ﴿أَهْتَزَّتْ وَرَبَّتْ﴾

şübhe yok ki ona o hayatı veren - o Arzı öyle diriltir ﴿لَمْحِي الْمَوْتِ﴾ elbette ölüleri

dirilticidir. - Ruhsuz cesedlere ruh verir ﴿إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ şübhesiz ki o her

şey'e kadirdir. - İradesinin teallûk ettiği her şey, vücade gelir, kâfirler yıkılır, mü'minler yükselir. Onun için

halden yılmayıp da'vete ıkdam etmelidir. Bu beyandan sonra istikametın zıddına giden mülhidleri tehdid ile

buyuruluyor ki:

40. ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا﴾ Bizim âyetlerimizde mülhidlik edenler

İLHAD, esasen lâhde koymak demek olup doğruluktan eğrilmek, haktan bâtıla sapmak ma'nâsına dahi gelir. Rağıb der ki: ilhan iki türlüdür: birisi Allaha şirk ilhadı, birisi de esbabda şirk ilhadıdır. Evvelkisi iymana münâfi olur, onu ibtal eder ikincisi ise onu ibtal etmezse de tutamaklarını zayıflatır **أهـ**. Âyetlerde ilhad, doğru ma'nâ vermeyip istikametten ayrılarak eğrisine çekmek demek olur ki tezkibe ve yanlış te'vil-ü tahrife şamil olur. Âyât,

Sh:»4210

zikrolunan leyl-ü nehar, Şems-ü Kamer gibi tekvinî âyetler ve mu'cizelerle Kur'an gibi tenzilî ve teşriî olan âyetlerden eammdir. Her ikisine de aykırı gitmek ilhaddır. İlhadın da cezası nâra atılmaktır. Çünkü ilhad, ateşe gülüstan diye atılmak gibidir. Onun için buyuruluyor ki

﴿أَفَمَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ خَيْرًا خ...﴾

﴿اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ﴾ - tehdiddir. 41.

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ﴾ - yukarıki «

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا﴾ dan bedeldir. Binaenaleyh haberi de geçen «

şanına ı'tina ile tansistir. Demek ki âyât, Kur'andan eamm olduğu gibi ilhad da küfürden eammdır.

﴿كَتَابٌ عَزِيزٌ﴾ azîz bir kitab - ya'ni bir kitab ki misli bulunmaz 42.

﴿لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ﴾ ne önünden ne

ardından ona bâtil yanaşamaz. - Mündericatı hiç bir vechile ibtal edilemeyecek derecede doğru ve sağlam

ona karşı yapılan lâğviyyat, küfr-ü ilhad, onun haddi zatındaki huccet ve metanetine hiç halel veremez, öyle

azîz ﴿تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾ hamîd, ya'ni bütün kâinatın üzerindeki ni'metleriyle

hamd-ü medhettiği bir hakîmden indirilme.

Ya Muhammed! 43.

﴿مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ﴾ sana senden

evvelki Peygamberlere söylenenden başka bir şey söylenmiyor - kâfirler tarafından sana söylenen sözlerin

bütün hasılı «فَانَا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ» diye evvelki Peygamberlere karşı

söylenen küfür ve tekzib-ü ilhaddan başka bir şey değildir. Binaenaleyh keder etme de onlar gibi sabret

﴿إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ﴾ şübhe yok ki

rabbın

Sh:»4211

muhakkak bir mağrifet sahibi, hem de elîm bir ikab sahibidir. - Enbiyasına ve tevbekâr olanlara mağrifeti

büyük olmakla beraber a'dâsına ve ehli ma'siyetine ikabı da çok elîmdir. Günü gelir o yola gelmek

istemiyen kâfirlerin, mülhidlerin belâlarını verir. Balâda «

كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ» burada da «

تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ» buyurulmasına karşı o yapılan ilhad cümlesinden olmak üzere

demişler ki «o öyle bir tenzil ise neye Arabca olmuş, başka bir lisan ile indirilse de mu'cizeliği daha açık

olsa ya? Ona cevaben istinaf «vâv» ı ile buyuruluyor ki: 44.

﴿وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا أَعْجَمِيًّا﴾ ve eğer biz onu A'cemî bir Kur'an yapsa idik - ya'ni

fasîh Arabcanın gayri bir dil ile indirse idik ﴿لَقَالُوا﴾ muhakkak diyeceklerdi ki

﴿لَوْلَا فَصَّلَتْ آيَاتُهُ﴾ âyetleri tafsil edilse! - Anlaşılacak bir lisan ile ayırd edilip anlatılsa!

Yâhud diğer bir ma'nâ ile: her dilden ayrı ayrı olarak ba'zısı Arabî, ba'zısı Acemî olsa ne vardı?

﴿ءَأَعْجَمِي وَعَرَبِي﴾ Araba Acemce - Arabî bir Peygambere Acemce bir Kur'an olur mu?

Yâhud bir Araba Acemce söylenirmi? derlerdi, ve o vakit «

﴿قُلُوبُنَا فِي أَكْنَةِ مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ﴾ demelerinin bir ma'nâsı olurdu. (Sûrei

«وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ» de «إبراهيم»

bak). Acemî, Acem cinsine mensub olan. Acem, Arabın gayrisi, Türk, Fûrs, Hindli, Avrupalı ilh... Hangi

cinsten olursa olsun fasîh olmyan iyi söyleyemiyen, gerek tutukluktan ve gerek dilinin garâbetinden dolayı

dediği anlaşılımyana a'cemî denir ki biz bunu her hususta ta'mim ederek acemi deriz, a'cem de aynı

ma'nâdadır. Onun için a'cemînin «يا» sı nisbet mi, mübaleğa mı diye münakaşa edilmiştir. Maamâfih

Kamusun işaret ettiği vechile a'cem bir de Arabdan olmyana denilir, müfredi ve cem'i beraberdir. «

رَجُلٌ وَقَوْمٌ أَعْجَمٌ» denilir, Arabî değil demek olur. Şu halde A'cemî, nisbet olarak Arabın gayri

olan Acemî ma'nâsına da gelebilecektir.

Sh:»4212

Netekim âyette de A'cemî gayri Arab diye tefsir edilmiştir. ﴿قُلْ﴾ de ki ﴿هُوَ﴾ o Arabî Kur'an

﴿لِلَّذِينَ آمَنُوا﴾ aynı için - ki gerek Arab olsun gerek gayrisi ﴿هُدًى﴾ aynı

hidâyet - doğru yola irşad eden rehber ﴿وَشَفَاءٌ﴾ ve mahzı şifadır. - Sînelerdeki marazlara: cehalet,

ahlâsızlık, şübhecilik gibi derlere devâdır, iman eden ondan istifade etmenin yolunu da bulur, hiç

olmazsa «فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ» emri mucebince bilen

ehlinden sorar. ﴿وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ iman etmeyenlere gelince

﴿فِي أَذَانِهِمْ وَقْرٌ﴾ onların kulaklarında bir ağırlık vardır - Arab olsa da iyi işitmezler

﴿وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى﴾ hem de o, onlara karşı bir körlüktür - onun güzelliğini, hikmetlerini,

inceliklerini göremezler, aksine teessür duyarlar

﴿أُولَئِكَ يُنَادُونَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ﴾ onlara uzak bir mekândan bağırlır - bu ifâdede

bir kaç ma'nâ vardır: birincisi: hitaba kabiliyyetleri olmadığını «

مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ الْإِدْعَاءَ

« وَنِدَاءٍ » mazmunu üzere bir temsildir. «

« سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ » buyurulacağı üzere islâm sıyt-ü

şevketinin âfâka intişar edip uzaklara kadar yayıldıktan sonra onun kadrini takdir etmeyen Arablara uzaktan

nidâ edeceğine işarettir. Üçüncüsü Sûrei «Mü'min» de geçtiği üzere «

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادُونَ لَمَقْتُ اللَّهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ
إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ » mısdağınca nidâ olunacaklarına da işaret

olur.

﴿٤٥﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتَلَفَ فِيهِ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ

سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لِقُضِي بَيْنَهُمْ وَأَنَّهَمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ ﴿٤٦﴾

Sh:»4213

﴿٤٦﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ
بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٤٧﴾

Meali Şerifi

Celâlim hakkı için Musâya o kitabı verdik de onda ihtilâf edildi ve eğer rabbından bir kelime geçmiş olmasa idi aralarında iş bitirilirdi ve her halde onlar ondan kuşkulu bir şekk içindedirler 45 İyî iş yapan kendine, kötü yapan yine kendinedir, yoksa rabbın kullara zulûmkâr değildir 46

45. ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ﴾ Kasem olsun ki Musâya o kitabı verdik
﴿فَاخْتَلَفَ فِيهِ﴾ de onda ihtilâf edildi - kimi inandı kimi inanmadı, sonra inananlar da türlü

niza'lara düştüler. Bu âyetin üst tarafına iki vechile bakımı vardır: evvelâ «

« مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ » kavlini bir misaliyle tahkıkdir. Ya'ni küfür ve

muhalefet ibtida sana ve Kur'ana karşı oluyor değil, Musâya ve Tevrate karşı da olmuştu, ikincisi, Kur'anın

Arabî, Acemî her lisandan ayrı ayrı fasıllarla nâzil olması tesavvurundaki mahzuru ıyzahtır. Ya'ni Tevrat bir

lisanda nâzil olmuş iken onun aslında türlü ihtilâf çıkarıldı o halde onları tevhide da'vet için nâzil olan bir

Kur'anın muhtelif lisanlarda indirilmesi daha çok ihtilâfa sebep olmak gibi bir tenakuz olmaz mı idi?

﴿ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ ﴾ Ve eğer rabbından ezelde bir kelime sebkat etmiş

olmasa idi - ki azâbın bir eceli müsemmâ ile vakt u saatine te'hiri, ya'ni Kıyamet va'di takdir edilmiş

bulunmasa idi ﴿ لَقَضَىٰ بَيْنَهُمْ ﴾ o ihtilâf edenler beyninde, ya'ni

iyman

Sh:»4214

edenlerle etmeyenler arasında iş bitiriliverirdi, lâkin o kelimenin hukmiyle saatine bırakılmıştır

﴿ وَأَنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مِرْيَبٍ ﴾ maamafih onlar, o iyman etmeyenler her halde ondan

ya'ni o Kur'andan kuşkulu bir şekk içindedirler - iyman etmemekle beraber hallerinden emin de değildirler,

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا﴾ الخ ٠٠٠ ﴿﴾ 46. sübheler içinde muztaribdirler

Fakat o saat ne zaman denecek olursa:

﴿٤٧﴾ إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ وَمَاتَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ
أَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ
أَيُّ شُرَكَائِيَ قَالُوا أَدْنَاكَ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيدٍ ﴿٤٨﴾ وَضَلَّ عَنْهُمْ
مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلُ وَظُنُّوا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ ﴿٤٩﴾ لَا
يَسْتَمُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيُوسِقِنُوطٌ
﴿٥٠﴾ وَلَعِنَ أَذْقَنَاهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضِرَاءِ مَسْتَه لِيَقُولَنَّ
هَذَا لِي وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَعِنَ رُجِعْتُ إِلَىٰ رَبِّي إِنْ لِي
عِنْدَهُ لِلْحَسَنِ فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنْ
عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥١﴾ وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَىٰ
بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَاءٍ عَرِيضٍ ﴿٥٢﴾

﴿٥٢﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ مَنْ
أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي
الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ
رَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٥٤﴾ أَلَا إِنَّهُمْ فِي مَرِيَّةٍ مِنْ
لِقَاءِ رَبِّهِمْ أَلَّا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ ﴿٥٥﴾

Meali Şerifi

Saate ilim ona havale edilir, hem onun ilmi olmaksızın ne meyvelerden biri tomurcuklarından çıkar ve ne

bir dişi yüklü olur, ne de vaz'eder, nerede imiş şeriklerim? diye onlara haykıracağı gün ise diyeceklerdir:

arz ederiz huzuruna ki bizden hiç şahid yok 47 Önceden tapıp durdukları şeyler onlardan gayb olup

gitmişler ve onlar kendilerine hiç bir kaçamak kalmadığını anlamışlardır 48 İnsan hayır istemekten

usanmaz da kendisine bir şer dokunverirse hemen ümidi keser, ye'se düşer 49 Ve şayed ona dokunan bir

sıkıntıdan sonra tarafımızdan bir rahmet tattırırsak mutlak der ki: bu benim hakkım ve zannetmem ki saat

başıma dikilmiş olsun, bilfarz rabbıma döndürülecek olursam muhakkak benim için onun yanında daha

güzeli vardır, fakat o vakit biz o küfredenlere ne yaptıklarını haber vereceğiz ve onlara muhakkak yoğun bir azâb tattıracağız 50 Evet insana ni'met verdiğimiz vakit yan bükür, başının tuttuğuna gider de kendisine şer dokunuverdimi artık enine boyuna duâya dalar 51 De ki söyleyin bakayım, eğer o Kur'an Allah tarafından da sonra siz ona küfretmiş iseniz o uzak şikaka düşenden daha şaşkın kim olur? 52 İleride biz onlara hem âfakta hem nefislerinde âyetlerimizi öyle göstereceğiz ki nihayet onun hakkolduğu kendilerine tebeyyün edecek,

Sh:»4216

kâfî değilmi bu ki rabbın her şey'e şâhid 53 Uyan! onlar rablarının likasından işkil içindeler, uyan ki o her şey'i muhît 54

47. ﴿وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ أَكْمَامِهَا﴾ - Saatin arkasından böyle semerat

ile hamil ve vaz'ı hamilden bahsedilmesi Âhret ahvaline de bir işareti havî olması i'tibariyle ma'nidardır,

çünkü Dünya Âhretin mezreası olduğu için Kıyamet semeratin ıktıfat edileceği bir hasad zamanını

andıracaktır. Aynı zamanda «

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ . يَوْمَ

تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمَلٍ
حَمْلَهَا » mazmununa da bir işaret vardır.

53. ﴿سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا﴾ ileride biz onlara, o küfredenlere âyetlerimizi Kur'anın hakkıyyetine delâlet edecek delillerimizi göstereceğiz ﴿فِي الْأَفَاقِ﴾ hem âfakta - kendilerinin bulunduğu Harem hududu haricinde ﴿وَفِي أَنْفُسِهِمْ﴾ hem de kendi nefislerinde - Mekke ve Harem içinde.

İslâmın ileride cihanın âfakına intişar ve istilâ edeceğini böyle kat'iyetle haber veren bu âyet, Kur'anın hak,

Allah kelâmı olduğunu açık açık isbat etmiş gayb mu'cizelerindedir. Bunun Mekkede iken nâzil olduğu bir

düşünülür, bir de ondan sonra Peygambere ve hulefasına Allah tealânın müyesser kıldığı fütuhâtı celîle ve

islâmın Şark-u Garba yayılmasındaki fevkal'adelik mülâhaza edilirse bunun ne yüksek bir âyet ve mu'cize

olduğu tebeyyün eder. İlmî noktai nazardan bir hakikatin isbatı için delîl ya âfakî olur ya enfüsî, ya

gözlerden müşahedei haricden ya gönülden müşahedei batından gelir, vücud bu iki pencereden görünür.

Allah tealâ bu âyette bu taksîmi gösterdikten sonra Kur'anın hakkıyyetini, risaleti Muhammediyyenin sıdkını,

islâmın ulviyyetini isbat için bu iki nevi' âyâtın ikisini de göstereceğini va'd buyuruyor. Öyle ki «

حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ

Sh:»4217

onun hakk olduğu o kâfirlerce tebeyün edinciye kadar «Bedr» den Mekkenin fethine kadar' Mekke müşrikleri bunu hem kendi nefislerinde hem de âfakta gördüler, ondan sonra diğerleri de görmeğe başladılar, bunlar görüldükten, bu hakikat tebeyün ettikten sonra sanki hiç görülmemiş gibi hâlâ inkârda devam eden sonraki kâfirler de ileride göreceklerdir. Buna şâhid istersen

﴿أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ rabbının her şey üzerine

şâhid olması kâfi değil midir? - O halde kâfirler şübhe ederse de sen etme 54.

﴿أَلَا إِنَّهُمْ فِي مَرِيَّةٍ مِّنْ لِّقَاءِ رَبِّهِمْ﴾ iyi bilki onlar, o küfredenler rablarının

likasından şekk içindedirler. - Kıyamet günü hakkın huzuruna varacaklarına iymanları yok, onunla beraber

şübheden de muztaribdirler, fakat ﴿أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ﴾ iyi bilki o her şey'i

muhîttir - ilmiyle, kudretiyle her şey'i kuşatmıştır, onlar onun cezasından kurtulacak değillerdir, likauallah

haktır, muhakkaktır. İşte sûrei Secdenin hatimesi budur. Bunu da sûrei «Şûrâ» ta'kiyb edecektir.